

SOSYAL PSİKOLOJİK PERSPEKTİF

Özden TURGUT¹

HAZIRLIK SORULARI

1. Aileniz / akrabalarınız ile tutumlarınız belirli konularda benzerlik gösteriyor mu? Benziyor olduğunu düşünüyorsanız, bunun nedenlerini tartışınız.
2. Arkadaş grubunuzun çoğunluğu dersten çıktıktan sonra okulun basketbol maçına gitmek istiyor. Siz oraya gitmeyi çok istemiyorsunuz. Ne yapacaksınız ve ne yapacağınıza nasıl karar vereceksiniz? Kararınızı etkileyen şey ne olabilir?
3. Bir mağazada ayakkabı seçmek için kararsız kaldınız. Beş dakika sonra seçtiğiniz ayakkabı ile mağazadan çıktınız. Aklınıza diğer ayakkabı geldiğinde, verdiğiniz kararın doğru olduğuna emin olmak için hangi strateji size yardımcı olabilir?
4. Bir meslektaşınızla kısa süreli bir çalışma programını yürüteceksiniz. İlk iş gününüzde

çalışma odasına girdiğinizde, meslektaşınızı erkenden çalışmaya başlamış gördünüz. Onun çok çalışkan biri olduğu kararına vardınız. Bu yüklemeniz/atfınız hatalı olabilir mi?

5. Bir annesiniz ve çocuğunuzun yanında ona bakım veren, ilgi gösteren bir roldesiniz. Ama kendi annenizin yanına gittiğinizde kendiniz bir çocuk gibi davranabiliyorsunuz. Diğer yandan işyerine gittiğiniz zaman, karşınızdaki kişilerle resmi konuşmalar yapan bir rol oynuyorsunuz. Kişiler arası ilişkilerde böyle farklı rollerde bulunmanızın nedenleri ve sonuçları neler olabilir?

GİRİŞ

İnsan davranışını anlamak için yapılan çalışmaların karşılaştığı en önemli zorluk kaynaklarından biri, *birey-diğer birey* veya *birey-grup* ilişkilerinin etkisidir. İnsan çoğu zaman tek başına, bir boşluk içinde yaşamamaktadır. Çevresinde yer alan diğer bireylerle kesintili ancak sürekli bir etkileşim halindedir. Aynı zamanda çeşitli büyüklüklerdeki

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık AD., ozden5@hotmail.com, 0000-0003-3620-8869

UYGULAMALAR

1. Arkadaş grubunuzun çoğunluğunun yapmak istedikleri ile kendi istediğiniz uyuşmadığında, karar verme çabanız sırasında aklınızdan geçenleri not alınız. Onların istekleri ile kendi isteğiniz arasında nasıl karara vardınız, daha sonra bu notları gözden geçirip sınıf arkadaşlarınızla tartışınız.
2. Diyelim ki iki gün sonra çok zor bir sınava gireceksiniz. Kendinizi çok gergin hissettiğinizi ve biriyle konuşmaya ihtiyacınız olduğunu fark ettiniz. Kiminle konuşmayı tercih edersiniz: Aynı sınava girecek olan bir arkadaşınızla mı, yoksa farklı bir okulda ve bölümde öğrenim görmekte olan başka bir arkadaşınızla mı? Schachter'ın kuramı ile bağlantılı biçimde düşünüp tartışınız.

KAYNAKLAR

- Ammerman, R.T. & Hersen, M. (2000). *Case studies in family violence*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Asch, S.E. (1955). Opinions and social pressure, *Scientific American*, 193(5), 31-35.
- Asch, S.E. (1956). Studies of independence and conformity: A minority of one against a unanimous majority, *Psychological Monographs*, 70(9).
- Berelson, B. & Steiner, G.A. (1964). *Human behavior: An inventory of scientific findings*. New York: Harcourt, Brace and World, Inc.
- Berne, E. (1973). *What do you say after you say hello*. New York: Grove Press, Inc.
- Berne, E. (1989). *Transactional analysis in psychotherapy*. New York: Grove Press, Inc.
- Berne, E. (1991). *Beyond games and scripts*. (Ed. C. M. Steiner & C. Kerr) New York: Ballantine Books.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan ilişkileri ve kimlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Brauer, M., Judd, C.M. & Gliner, M.D. (1995). The effects of repeated expressions on attitude polarization during group discussions, *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(6), 1014-1029.
- Coşkun, A. & Coşkun, Y. (2013). *Sosyal-psikoloji dalının kurucusu dünya ölçeğinde bir bilim insanı Ödemişli Muzaffer Şerif (Başoğlu)*. İzmir: Ödemiş Belediyesi Yıldız Kent Arşivi ve Müzesi.
- Dashiell, J.F. (1935). *Experimental studies of the influence of social situations on the behavior of individual human adult*. In C. Murchison (Ed.), *Handbook of social psychology* (pp. 1097-1158) Worcester Clark University Press.
- Eiser, J.R. (1980). *Cognitive social psychology*. UK: McGraw-Hill Book Company.
- Fazio, R.H., Sanbonmatsu, D.M., Powell, M.C. & Kardes, F.R. (1986). On the automatic activation of attitudes, *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(2), 229-238.
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Row, Peterson, Evanston, III.
- Goffman, E. (2018). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*. (Çev.: B. Cezar). İstanbul: Metis Yayınları.
- Habermas, J. (1987). *Theorie de l'agir communicationnel*. Paris: Fayard.
- Heider, F. (1946). Attitudes and cognitive organization, *Journal of Psychology*, 21, 107-112.
- Heider, F. (1958). *The psychology of interpersonal relations*. New York: Wiley.
- Hewitt, J.P. & Shulman, D. (2019). *Benlik ve toplum*. (Ed.: B. Aktaş). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Işık, H. (2022). *Bağlanmada gelişimsel dönüm noktaları: Ebeveynlerden "ötekilere"*. "Yakın ilişkiler psikolojisi" içinde; ss. 71-101. (Ed. Y. Kahya). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Jones, E.E. & Davis, K.E. (1965). *From acts to dispositions: The attribution process in person perception*. In L. Berkowitz (Ed.) *Advances in experimental social psychology* Vol.2. New York: Academic Press.
- Jones, E.E. & Nisbett, R.E. (1971). *The actor and observer: Divergent perceptions of the causes of behavior*. In E.E. Jones, D.E. Kanouse, H.H. Kelley, R.E Nisbett, S. Valins and B. Weiner, *Attribution: Perceiving the causes of behavior*, General Learning Press, Morristown, N.J.
- Kelley, H.H. (1967). *Attribution theory in social psychology*. In D. Levine (Ed.) *Nebraska Symposium on Motivation* Vol.15. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Kelley, H.H. & Michela, J.L. (1980). Attribution theory and research, *Annual Review of Psychology*, 31, 457-501.
- Kelley, H.H. & Thibaut, J.W. (1959). *The social psychology of groups*. New York: John Wiley&Sons, Inc.
- Kraus, S.J. (1995). Attitudes and the prediction of behavior: A meta-analysis of the empirical literature, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(1), 58-75.
- Kruglanski, A.W. (1977). The place of naive contents in a theory of attribution: Reflections on Calder's and Zuckerman's critiques of the endogenous-exogenous partition, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 3, 592-605.
- Kruglanski, A.W., Hamel, I.Z., Maides, S.A. & Shwartz, J.M. (1978). *Attribution theory as a special case of lay epistemology*. In J.H. Harvey, W. Ickes & R.F. Kidd (Eds.) *New directions in attribution research* (Vol. 2) N.J.: Erlbaum.
- Kuçuradi, İ. (2018). *Etik*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Lahaye, W., Pourtois, J.P. & Desmet, H. (2011). *Kuşaktan kuşağa aktarım* (Çev.: Z.C. Özatalay). İstanbul: İletişim Yayınları.

- Lemaine, G. (1974). Social differentiation and social originality, *European Journal of Social Psychology*, 4, 17-52.
- Lerner, M.J. & Mikula, G. (Eds.) (1994). *Entitlement and the affectional bond*. New York: Plenum Press.
- Lewin, K. (1951). *Field theory in social science*. New York: Harper.
- Mead, G.H. (2020). *Zihin, benlik ve toplum* (Çev.: V.A. Coşar). Ankara: Dorlion Yayınları.
- Meeus, W.H.J. & Raaijmakers, Q.A.W. (1995). Obedience in modern society: The Utrecht Studies, *Journal of Social Issues*, 51(3), 155-175.
- Milgram, S. (1963). Behavioral study of obedience, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67(4), 371-378.
- Milgram, S. (1964). Issues in the study of obedience: A reply to Baumrind, *American Psychologist*, 19(11), 848-852.
- Milgram, S. (1973). The perils of obedience, *Harper's Magazine*. <https://bxscience.edu/ourpages/auto/2013/2/7/66623602/Milgram-Obedience.pdf>
- Mungan, E. (2023). *Gestalt kuramı*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Newcomb, T.M. (1956). The prediction of interpersonal attraction, *American Psychologist*, 11, 575-586.
- Petty, R.E., Wegener, D.T. & Fabrigar, L.R. (1997). Attitudes and attitude change, *Annual Review of Psychology*, 48, 609-647.
- Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement, *Psychological Monographs*, 80(1).
- Schachter, S. (1959). *The psychology of affiliation*. California: Stanford University Press.
- Sherif, M. (1935). A study of some social factors in perception, *Archives of Psychology*, 22 (187).
- Suls, J. & Wheeler, L. (2000). (Eds.). *Handbook of social comparison*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Şerif, M. (1944). *Vaziyet alışların (attitudes) psikolojisi üzerine birkaç yeni araştırma*. Ankara: TTK.
- Şerif, M. & Şerif, C.W. (1996). *Sosyal Psikolojiye Giriş I*. İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Thompson, S.C. & Snyder, D.K. (1986). Attribution theory in intimate relationships: A methodological review, *The American Journal of Family Therapy*, 14(2), 123-138.
- Tutkun, Ö.F. & Koç, M. (2008). Mesleklere atfedilen kalıp yargular, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 255-273.
- Ümit, E. (2007). *Mekândan imkana: Çocuk suçluluğunun habitusu ceza ehliyeti ilişkisi*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Valins, S. & Nisbett, R.E. (1972). *Attribution processes in the development and treatment of emotional disorders*. In E.E. Jones, D.E. Kanouse, H.H. Kelley, R.E. Nisbett, S. Valins & B. Weiner (Eds.) *Attribution: Perceiving the causes of behavior*. NJ: General Learning Press.
- Zimbardo, P.G. (1969). *The human choice: Individuation, reason and order versus deindividuation, impulsiveness and chaos*, *Nebraska Symposium on Motivation*, 17, 237-307.